

Füst Milán szegedi kapcsolatai

SZILÁGYI JUDIT
(Budapest)

Füst Milán *Naplójának* kiadásától sokan az „életrajz megtalálását” várták (*Teljes Napló*; Fekete Sas Kiadó, 1999.). Kétségtelen, hogy eddig ismeretlen önéletrajzi elemeket is felmutatott a *Napló*, alapvetően azonban nem változtatta meg az irodalmi köztudatban kialakult Füst-képet. Lényegileg újat hozhat ezzel szemben levelezésének feldolgozása. Az elzárkózó magányosról kiderülni látszik, hogy a külvilág irányába nyitott, érdeklődő, esetenként aktív volt.

A Füst-levelek összegyűjtésének már az első szakaszában felbukkantak olyan dokumentumok, amelyek korábban nem, vagy csak kevésbé ismert kapcsolatokra, baráti kötődésekre engednek következtetni. Ezek közül most a szegedi vonatkozásúakat mutatjuk be, mégpedig a Réti Ödönnel, illetve a Szegedi Fialatok Művészeti Kollégiumának tagjaival, Hont Ferencsel és Buday Györggyel folytatott levélváltást.

A szegedi Móra Ferenc Múzeum Irodalomtörténeti gyűjteményében (MFM Ir. gyűjt.) található Füst-levelekre Lengyel András hívta fel figyelmünket, a válaszleveleket a Petőfi Irodalmi Múzeum (PIM) Füst-hagyatékában találtuk.

Füst Milán és Réti Ödön levelezése

Füst Milán és Réti Ödön kapcsolatának bemutatásával egyrészt irányíthatjuk a figyelmet egy – mára igencsak elfeledett – tehetséges íróra, akinek művészetét legjelesebb kortársai is elismeréssel fogadták, másrészt némiképp árnyalódhat a Füstről alkotott képünk is.

A festőművésznek készült, de rajztanárként dolgozó Réti Ödön 1899–1919-ig élt Aradon.¹ Az itteni lapokba írta első, általában humoros tárgyú tárcáit. „A *Nyugathoz* barátja, Beck Ö. Fülöp szobrászművész révén jutott be. Első novellája, a *Hét és fél* után egyre kapta a leveleket,² sürgönyöket Osváttól: írjon, írjon... S ettől kezdve aradi korszaka alatt, 1919 szeptemberéig volt a legtermékenyebb.”³

Füst Milánnak is Osvát mutatta meg a vidéken élő novellista munkáit. „Osvát Ernő hívta fel rá figyelmemet a következő szavakkal: – Érték dolgában igen közel jár Móricz Zsigmondhoz. – S én akkor természetesen nagyon felfigyeltem rá, s tehetsége valóban nagyon megigézett. Egyik novellája még ma is gyakran jár eszemben, – ez egy bikáról szól.”⁴

¹ Réti Ödönről legrészletesebben PÉTER LÁSZLÓ írt a *Furcsa népség* címmel 1957-ben megjelentetett válogatott elbeszélések előszavában. (Tiszatáj Magvető Kiadó, Szeged.) = In: PÉTER LÁSZLÓ: *A szerette városa*; Szépirodalmi Könyvkiadó, 1986. 256–262. l.

² *Hét és fél* = Nyugat, 1912. I/276-283. l.

³ PÉTER LÁSZLÓ: *Furcsa népség*; Előszó, 8. l.

⁴ Füst Milán Réti Klári című novellájára utal. (Nyugat, 1917. II/150-154. l.)

Ma is kitűnőnek tartom. (Őt, úgy tudom, Beck Ö. Fülöp fedezte fel.)” – Emlékezik Füst 1963-ban Ilia Mihálynak írott levelében.⁵

Az ekkor még ugyancsak kezdőnek számító – de Rétinél jóval fiatalabb – Füst elismeréssel nyilatkozik az aradi rajztanár írásairól.⁶ Feltehetően ő keresi meg először levelével Réti. Kettejük levélváltásában 1918. március 26-áról maradt fenn az első kártya, melyben Réti válaszol Füst – vélhetően első – levelére. Füst meglepően barátságos volt Rétivel, közeli barátai közvetítő segítségét is felajánlja. Levelezésük fennmaradt darabjai mind hasonló hangvételűek: a jelentős korkülönbség ellenére, de a különböző mértékű (el)ismertség (és tehetség), s még inkább az eltérő személyiségi jegyek miatt Füst a kezdeményező, irányító. (Például ő hívja fel Réti figyelmét *Az Est* regény pályázatára, s feltehetően biztatja is, hogy írjon pályaművet.) Réti a kortársak véleménye szerint zárkózott, visszahúzó ember volt. Juhász Gyula írta a *Hétfői Rendkívüli Újság* 1923. március 5-i számában:⁷ „Réti Ödön olyan szerény, olyan csöndes, olyan finom és filigrán ember, annyira befelé él és dolgozik, hogy egyáltalában nem csodálkozom az ismeretlenségen, amely nevét és műveit ma még (és ma jobban, mint tegnap) körülveszi.” Tragikus halálakor, 1939-ben pedig Elek Artúr emlékezett rá a következőképpen: „Szegény szenvedő ember volt, de a szíve tele mély gyöngédséggel és a lelke erővel.”⁸

Réti Ödön írásai sorra jelentek meg a tízes évek irodalmi folyóirataiban, s nem is visszhangtalanul. A *Zorka* című regényének megjelenése után például két méltató írást is közölt a *Nyugat*⁹; külön érdekesség, hogy József Attila is Réti regényéről írta első kritikáját.¹⁰ Az irodalmi közéletbe Réti akkor kapcsolódott be aktívabban, amikor 1919-ben Szegedre költözött, és ott megismerkedett Móra Ferencsel és Juhász Gyulával. A Füsttel folytatott levelezés ekkor egy időre vagy megszakadt, de valószínűbb, hogy csak elvesztek az akkor íródott levelek. A következő, fennmaradt levél ugyanis 1923 augusztusából származik. Füst Milán figyelemmel kísérte Réti munkáit és – amint ő maga emlékezik – meg is hívta magához. A látogatás alkalmával ígérte meg Füst, hogy esszét ír Réti művészetéről.¹¹ A további, fennmaradt levelek a dolgozat előkészítésének bonyodalmainról tanúskodnak, majd 1923. október elejéről egy Füst-levél, melyben bejelenti, hogy elkezdte az összegyűjtött „gyönyörű” Réti-anyag feldolgozását. Csak az átdolgozott *Zorka* megjelentetésével késlekedik az Athenaeum Kiadó, így ez nem is kerülhetett be a tanulmányba. Füst majd két hónapot dolgozott, míg november 23-án bejelentette Rétinek: „Művészetéről szóló tanulmányomat ma Istennek hála befejeztem. Meg vagyok vele elégedve.”

⁵ Füst Milánt arra kérte Ilia Mihály, hogy számoljon be Rétiről alkotott véleményéről és a róla írott tanulmány sorsáról. Füst 1963. szeptember 20-án írta meg válaszlevelét, melyet Ilia tanár úr szíves hozzájárulásával idézünk.

⁶ Réti Ödön: 1871–1939; Füst Milán: 1888–1967

⁷ Lásd még: JUHÁSZ GYULA *Összes művei*; 7. kötet, 27–29. l.

⁸ ELEK ARTÚR: *Réti Ödön* = *Nyugat*, 1939. I/347-348. l.

⁹ FÖLDI MIHÁLY: *Réti Ödön: Zorka* = *Nyugat*, 1924. I/385-386. l. és Török Sophie azonos című írása ugyanitt a 386. oldalon.

¹⁰ JÓZSEF ATTILA: *Réti Ödön: Zorka* = Makói Friss Újság, 1924. január 29.; = In: *József Attila Összes művei* III. kötet, 7–8. l.

¹¹ „Levelezésbe is kerültem aztán vele, meg is hívtam, s ő csakugyan felkeresett, s itt aztán megállapodtunk, hogy irok róla.” – írta Füst Ilia Mihálynak.

Ezekben a napokban (1923. november vége) Réti Ödön Budapestre utazott, ahol találkozott Füsttel és Osváttal is. „Nagyon jó volt ott lenni Bpsten, boldog voltam Önök között” – írja Füstnek már Szegedről december 3-án. Kapcsolatuk ekkorra akár barátinak is nevezhető, Réti megismerkedett Füstnével, s Osvát is Füstöt kérte fel, hogy közvetítsen Réti és közte, előbbinek *Karen* című, skandináv tárgyú drámája ügyében.

A személyes találkozás után Füst ezt jegyzte fel naplójába: „1923., december 1. [Osvát] Réti Ödönről: –, Síma előadás.... rend, pedantéria.... gyanútlanná tesz s egyszerre kivillan belőle valami, ami megdöbben. Szereti a vért.... vér csepeg ebből a kecsességből.’ – Valóban igaz. Pedáns, kikerekítő, kiteljesítő rajz.... az akadémia kissé élettelen, kerek formáira emlékeztet....”¹² A találkozás során Osvát korábbi kedvező véleménye megváltozott Rétiről. „Szemelláthatólag rosszabb lett a véleménye róla, mégpedig, – ami hozzá méltatlan – úgy látszik, személyes okból. – Ez az ember állandóan dül-fül, – mondta nekem. Szóról-szóra ezt, s aztán még hozzátette: – Máris elévült, elavult, amit ír.”¹³ Osvát talán a téboly első jeleit fedezte fel Rétin, de az is meglehet, hogy a *Zorka* átdolgozott, a korábbi befejezés helyett boldog házassággal záródó friss kiadása bosszantotta az ítézt. Mindenesetre Osvát nem fogadta el Füst írását sem, aki azt mérgében megsemmisítette.¹⁴

Nem tudni, hogyan élte meg Réti a számára valószínűleg súlyos (hiszen sokat fáradt a tanulmány érdekében, s még inkább Osvát elutasítása miatt érzett) veszteséget, talán kárpótlást jelentett az a négy-öt méltatás, amely 1924-ben jelent meg műveiről. Mindenesetre a Füsttel folytatott levelezés utolsó fennmaradt darabja erről nem árul el semmit, hacsak nem az a fájdalmas mondat, miszerint: „Dolgozzék, ez az egy jó van a világon, pláne ha a végén senki (?) sem mondja, hogy rossz!”

Füst Milán és Réti Ödön kapcsolata feltehetően ezután sem szakadt meg, de valószínű, hogy a húszas évek második felétől végleg elvesztették egymást. Ebben az időszakban mindketten magukba fordultak; Füst mélyülő depressziója, Réti pedig elhatalmasodó ideg-baja miatt veszíti el kapcsolatait.

Füst – Osvát véleménye ellenére – később sem szűnt meg méltányolni Réti írásait; fiatalkori ítéletében továbbra is bízva hangoztatta a Réti-művek értékességét. 1939 októberében például ezt írja Komlós Aladárnak: „A rendkívül tehetséges Réti Ödön [jut eszembe] (aki most halt meg szegény, – még csak emlékezni sem akartak rá, hogy valaha írt)”¹⁵ A *Nyugat*-ról szóló, 1957-es írásában is említi: „Ki emlékezik szegény Réti Ödönre?”¹⁶ Az 1963-as *Ilia*-levélben is állítja, hogy Osvát „ítélete igazságtalan, jogosulatlan, hamis, azt mindig éreztem, és ma is ammondó vagyok.”

¹² FÜST MILÁN: *Teljes Napló* I/892. 1.; Fekete Sas Kiadó, 1999.

A *Napló*ban keresztnév nélkül szerepel még Réti egy jóval korábbi, 1916. novemberi bejegyzésben, de az ebben írottak alapján inkább Réti István festőművészről lehet szó. (*Teljes Napló* I/237. 1.)

¹³ Füst *Ilia* Mihálynak írott leveléből.

¹⁴ „A róla szóló kéziratot annakidején, Osvát véleménye miatt, dühösen eldobtam, így tehát nem is szolgálhatok vele.” – írta Füst *Ilia* Mihálynak. Füst Milán hagyatékában valóban nem található Rétiről szóló tanulmány.

¹⁵ KOMLÓS ALADÁR: *Levelezéseimből*; Új Írás, 1970. 3. sz. 80. 1.

¹⁶ A *Nyugat* születése; In: *Emlékezések és tanulmányok*, Magvető Kiadó 1967. 17–46. 1.

Füst elismerésének okát kettejük hasonló írói látásmódjában kell keresnünk. Mindketten vonzódtak a különös, tragikus, sőt akár kóros jelenségek iránt; az emberi logikátlan-ság mélyebb, ösztönből diktált logikáját kutatták.

Füst Milán hagyatékában kilenc, Réti Ödön által írt levelet és egy levelezőlapot találhatunk ma; míg a Réti-hagyatékban két Füst-levél maradt fenn. Az alábbiakban ezeket betűhíven közöljük.

LEVELEK

1. Réti Ödön Füst Milánnak

Kedves jó Uram!

Hálás szívvel köszönöm a jóságát. Fazekasné, Kernách Ilonának is. Most sehogy sem tudom, mit is kérjek Barabástól de ha szükségem lenne a segítségére, okvetlen felkeresem s akkor az eredményről beszámolok.

Igaz, sok baj, szomorúság, kellemetlenség ért engem egy idő óta. Egy silány ember is piszkos botjával fejbevagott és nevet, – restelem – még most is szédül a fejem tőle és a tehetetlen dűhtől. Nem tudok dolgozni és nincsen kedvem semmihez. Kedves levelétől, – mely nem lepett meg – feléledtem egy kicsit.

Majd elmegyek Barabáshoz, mihelyt érzem, hogy segítségemre lehet.

Hálás szívvel és a legmélyebb tisztelettel köszönti

Réti Ödön

Arad, 1918 március 26.

Autográf, kártya, jelzete: PIM V 4140/473/1.

Fazekasné, Kernách Ilonának: Fazekas Sándorné, Kernách Ilona; írónő, a *Nyugat*ban több novellája és drámája jelent meg; Füst baráti köréhez tartozott.

Barabástól: Feltehetően Barabás Béláról (1855–1934) van szó, aki mint ügyvéd Fazakas Sándorral állhatott kapcsolatban. Barabás a levél keletkezésének idejében Arad város törvényhatósági bizottságának tagja; az 1919-ben Aradon megalakult kormányban vallás- és közoktatási miniszter és később is aktívan politizált. Egy ideig az *Arad és Vidéke* című politikai napilap szerkesztője. (Barabás Béláról I. Gulyás Pál írását: *Irodalomtörténet*, 1934. 170. l.)

Egy silány ember is piszkos botjával fejbevagott és nevet: Réti története meglepő hasonlóságot mutat Füstnek éppen ezekben a napokban íródó *Nevetők* c. elbeszélésének egyik részletével. „A barátomat látom szembe jönni. – Mintha mázsa esett volna le a szívemről: karjaimat boldogan feléje tárom, – s mi történt. Ő felém jött és csontfogyó botjával kétszer erősen fejbevagott. A fájdalomtól elkábultam s oly erős indulat öntött el rögtön, hogy rá akartam rohanni. [...] A csodálkozástól, sértődöttségtől és tájékozatlanságtól nem tudam hova legyek.” (*Nyugat*; 1918. 6., 7. sz.) A *Napló*ból tudjuk, hogy 1918 februárjában írta Füst a *Nevetők* első változatát, amely rövidesen meg is jelent. (1918. február 10.; *Teljes Napló I/322. l.*) Az említett rész már ebben a változatban is szerepelt, tehát nem valószínű, hogy a Réti-történetet dolgozta volna fel.

2. Réti Ödön Füst Milánnak

Kedves, jó Uram!

Mélyen meghatottak kedves sorai. Nem kell mondanom, hogy miért.

Csakugyan elkerülte figyelmemet az *Az Est* pályázata. Magszerzem a feltételeket, bár úgy halom, nagyon rövid a terminus – az én erőmhöz képest.

Most vagyunk éppen nyakig az évvégi nyomoruságokban, ha ez lezajlik, szeretnék pár heti szabadságra menni. Hátszeg van kiszemelve. Kisváros, a Retyezát közelében, 400 m. magasságban, pompás levegője van. Hiszem, hogy jót fog tenni az idegeimnek. Remélem, Önnek nincsen szüksége ilyen toldozás-foldozásokra.

Legszívesebb üdvözetemet küldöm és Osvát úrnak is

Réti Ödön

Arad 1918 május 30.

Autográf, jelzete: PIM V 4140/473/2.

Az Est pályázata: *Az Est* 1918. május 12-i, vasárnapi számában jelent meg *Az Athenaeum harmincezer koronás regénypályázata* (2. o.). A pályamunkák benyújtásának határideje 1918. november 15-e volt. Réti Ödön nem pályázott, Füst Milánról pedig csak azt tudni biztosan, hogy az Athenaeum következő, 1921-es pályázatán *Az aranytál* című kisregényével első díjat nyert. A könyv még ebben az évben a Modern Könyvtár sorozatban meg is jelent.

évvégi nyomoruságokban: Réti 1899 és 1919 között Aradon volt iparrajziskolai tanár, később Szegeden tanított.

3. Réti Ödön Füst Milánnak

Kedves, jó Uram!

Az athenaeumban[!] megígérték, hogy ennek a hétnek a végén megkeresik a novel-lákat, megkértem fivéremet, hogy majd vigye el Önhöz. Itthon összeszedtem a többbit, – kevés hiányzik – s ma vagy holnap postára adom. Zorkát nem kérhettem el, mert azt – úgy mondják – munkába adták, talán már októberben meg is fog jelenni. Természetes, hogy akkor rögtön küldök egyet, vagy ha lehet személyesen adom át. Így sokkal jobb szeretném.

Néhányszor kerestem telefonon, de nem volt szerencsém.

Beszéltem Osváttal, nagyon jókedvű volt, mert leányáról jó hírt hallott, ki sem mondhatom, mennyire örültem én is.

Oly nehéz most megint megszokni Szegedet.

Üdvözli szeretettel

Réti Ödön

Sz. 1923 aug. 31

Autográf, jelzete: PIM V 4140/473/3.

A borítékon Szeged bélyegző; címzés: *Nagyságos / Dr Füst Milán úrnak / író / Budapest / IX. Angyal utca 29. földsz.*

összeszedtem a többbit: Rétinék eddigre 18 novellája és 3 drámája (vagy annak részlete) jelent meg a *Nyugatban*; más helyeken még kb. 3-4 novellája jött.

októberben meg is fog jelenni: Réti *Zorka* című regénye könyv alakban 1923-ban, az Athenaeumnál jelent meg.

4. Réti Ödön Füst Milánnak

Kedves Uram

Meglepetéssel olvastam levelét, úgy látszik nem kapta meg az enyémet.

Irtam abban, hogy a Zorkát most nem küldhetem, mert az Athenaeum állítólag munkába vette. A hiányzó Nyugat-számokat, – melyek ugyancsak az Athenaeumnál vannak, annak idején nem tudtam megszerezni, megkértem azonban fivéremet, hogy azt (9 füzetet) onnét elkérje s a nála hagyott 2 füzetet, (összesen tehát még 11 vagy 12-ről van szó) együtt vigye el Önhöz. Meg is sürgettem már, kértem irjanak, de választ nem kaptam ezideig. Rögtön irok újra, tegyék meg nekem ezt a szíveséget.

Nagyon bánt engem, hogy ily nehezen tudom a novellákat összeszedni, nagyon kérem szíves türelmét, de ha 1-2 napig nem sikerülne választ kapnom Bpestről, összeszedem itt Szegeden, – már meg is kezdtem – s legkésőbb hétfőn postára adom.

A Bpestre való költözésem ügyéről egyelőre nem tudok irni...

Végtelenül sajnálom, hogy Önagysága még nem gyógyult meg, nem voltak Balfon? De talán nyugtalanságra nincsen ok? Talán csak türelemre inkább. Úgy gondolom s ezt szeretném hinni innét messziről.

Üdvözli igaz tisztelettel és igaz szeretettel

Réti Ödön

Szeged 1923 szept. 13.

Autográf, jelzete: PIM V 4140/473/4.

Címzés: *Nagyságos / Dr Füst Milán úrnak / író / Budapest / IX. Angyal utca 29 voltak Balfon: Füsték 1923. szeptember 1-én utaztak Balfra. (Lásd: *Teljes Napló*, 1/869. l.: „Út Balfra.”)*

5. Réti Ödön Füst Milánnak

Kedves, jó Uram!

Ma kaptam fivéremtől levelet, az athenaeum[!] ezideig nem találta meg a kérdéses füzeteket, itthon nagyrészt összeszedtem (hét füzetet) s ezeket küldöm is.

Igazán nem tudom, hogyan köszönjem meg szívességét, a nagy jóságát, – valahogy szokatlan ez nekem...

Kérem tehát, szíveskedjék elkérni az athenaeumtól[!] a Zorkát, – (úgyis azt hiszem, majd ezuttal is szépen a hamús kosárba kerül, ahova való. Nem tudok abban bízni, hogy nekem valami sikerüljön.)

Megértem a nyugtalanságát Önagysága miatt. Senki jobban mint én. Sajnos!

Feleségem úgyszólván folyton beteg, az elébb is, ahogy az iskolából hazajöttem, váratlanul az ágyban találtam, ahova idegenek segítették. Összeesett.

(Fivérem (Zoltán) a Ferenckőrút 39. II. lakik, telefónja: József 18-11.)

Bízom, hogy legközelebb jobb híreket közölhetünk egymással.

Legszívesebb üdvözlettel

Réti Ö.

Szeged, 1923 szept. 17

Autográf, jelzete: PIM V 4140/473/5.

Feleségem: Réti felesége Bobár Irén (1886–?), aki maga is foglalkozott költéssel, férjének az írásban is segítője volt.

6. Réti Ödön Füst Milánnak

Kedves, jó Uram.

Nagyon bánt, hogy a novellák összegyűjtése oly nehezen megy s evvel is gondot okoztam. De most már talán, – mondjuk: kedden a legutolsó is Önnél lesz.

Kettő Bpsten van, – most egy másik fivéremet kértem meg, hogy elszállítsa.

A 3.ik a Sötét vízeken

A 4. " " Olyan az ember e kettő a Nyugat 1913 évfolyamában jelent meg, sajnós, nem tudom megmondani, melyik számban, mert bekötött könyvből nézték ki.

Ez a 2 novella is azok között van, amelyeket az Athenaeumnak átadtam. Éppen ezt a két novellát korrigáltam át; sajnálom, hogy nem ebben az átjavított formájukban kerülnek az Itélőszék elé.

Az ötödik hiányzót hétfőn küldöm.

Feleségemmel együtt nagyon megörültünk a jó hírnek, hogy a kedves nagyságos asszony jobban van, reméljük, biztos hisszük, hogy a javulás immár tartós lesz! Feleségem is jobban van.

Most ha az a szerencsétlen iskola engedné, én is dolgozhatnék. Remélem, karácsonyig el tudom intézni. Addig pedig örülök az Ön örömeinek!

Jó munkát!

Szívből köszönti

Réti Ödön

Szeged, 1923 szept. 27

Autográf, jelzete: PIM V 4140/473/6.

Címzés: *Nagyságos / Dr Füst Milán úrnak / író / Budapest / IX. Angyal utca 29;* a boríték hátoldalán: *F. Réti Ödön Szeged Ipar utca 10*

nem tudom megmondani, melyik számban: Sötét vízeken = Nyugat, 1913. II/740-753. l.; Olyan az ember = Nyugat, II/301-306. l.

7. Réti Ödön Füst Milánnak

Kedves Uram

Itt küldöm a Hópilléket utolsó a hiányzókból. Bocsánatot kérek, hogy az írás nem nagyon olvasható, (de mára ígértem és) az elébb hozta egy fiú, akiben jobban megbíztam a kelletnél.

Bpestről irták, hogy az említett 2 dolog, a Karen és a Vióra is rendeltetési helyén van végre. Tessék ott tartani, ameddig tetszik, nekem mostanában nem kellene, aztán majd vagy magam megyek értük, vagy értük küldök valakit. Persze az összes ottlévő dolgokat értem.

Elég jól vagyunk. Remélem Önök is!

Szeretettel

Réti Ö

Szeged, 1923. okt. 1.

Autográf, jelzete: PIM V 4140/473/7.
Hópillék: Réti novellája, amely 1920-ban jelent meg a *Nyugat*ban (I/426.l.).
a Karen és a Vióra: Réti drámái; *Karen* = *Nyugat*, 1917. II/227-244. l.; *Vióra* = *Nyugat*, 1917.
II/292-302. l.

8. *Füst Milán Réti Ödönnek*

Kedves jó Uram,
nagy munkában. (Dolgozom végre valahára!) Nagyon köszönöm a küldeményt.
Már kezdem is feldolgozni, csak még a Zorkát is megkapjam, – akkor minden rendben van.

Gyönyörű anyag!
Szívből üdvözlöm s k. feleségének kézcsókomat!
Füst Milán.
Bpest 1923, okt. 3.

Autográf, jelzete: MFM Ir.gyűjt. Réti-hagyaték

9. *Réti Ödön Füst Milánnak*

Kedves, jó Uram!
Azt hiszem, 2-3 nap múlva az Athenaeum rendelkezésére bocsájthatná a Zorkát.
Kegyeskedjék nevében őket erre kérni.
Oly régen irtam és oly első-ízű, hogy egy cseppet sem tudok örülni neki, tegnap küldtem vissza a revíziót.
Sokkal jobb szerettem volna a novelláimat látni.
Oly régen nem találkoztunk, – írásban sem... remélem, egészségesek? Sajnos, az én asszonyom ismét fekszik.

Szeretettel üdvözlö

Réti Ö

A kedves nagyságos Asszonynak kezét csókoltatom, feleségem meleg üdvözlötletet küld.

Autográf, jelzete: PIM V 4140/473/8.
Oly régen irtam: A *Zorka* 1912-ben jelent meg először, a *Nyugat* közölte hat részben.

10. *Füst Milán Réti Ödönnek*

Kedves jó Uram!
Művészetéről szóló tanulmányomat ma Istennek hála befejeztem. Meg vagyok vele elégedve.
Itt küldöm a nékem küldött anyagot, köszönettel. – Remélem, jobban vannak már!
Feleségem nevében is szívélyesen üdvözlöm Önöket!
Igaz híve: Füst Milán.
Budapest, 1923., november 23.
Ha a Zorka megjelenik, – lesz ugy-e oly szíves egy példányt küldeni!

Autográf, jelzete: MFM Ir.gyűjt. Réti-hagyaték
A levélpapíron Füst bélyegzője: *Dr. Füst Milán / Budapest / IX., Angyal-u. 29, földszint 6. /*
Telefon: József 75-58.

11. Réti Ödön Füst Milánnak

Kedves Uram!
Elvittem az órát.

Nagyon jó volt ott lenni Bpsten, boldog voltam Önök között, végtelenül örültem, hogy sokkal jobb egészségben találtam, mint gondoltam volna. A nagyságos Asszony is viruló, nagyon örülök, hogy megismerhettem. Feleségem alig várja, hogy megismerkedhessenek.

Osvát említette, hogy az Ön szívességéhez fordul majd, egy munkámról van szó (Karen) és Osvát mint tudjuk nem ír levelet, Önt akarja kérni, hogy nekem írjon előre is hálásan köszönöm, oly sok jót tesz velem...

Szeretettel üdvözli és nagys. asszony kezét csókolgatja
Réti Ödön

dec. 3

Autográf, levelezőlap, jelzete: PIM V 4140/473/9.
Címzés: *Nagyságos / Dr Füst Milán / író urnak / Budapest / IX. Angyal u. 29.*
Elvittem az órát: Nem sikerült kideríteni, hogy mire utal Réti.

12. Réti Ödön Füst Milánnak

Kedves Uram

Végtelenül sajnáljuk a kedves nagyságos Asszonyt, reméljük máig teljesen felépült. No, magam is 10 napig feküdtem súlyos influenzában, két napja, hogy felkeltem az ágyból, oly rossz idő van, drukkolok. A várva várt szünidőt így kell töltenem.

Örömmel küldöm a Nagy Zoltán cikket.

Mit ír? Dolgozzék, ez az egy jó van a világon, pláne ha a végén senki (?) sem mondja, hogy rossz!

Szeretettel üdvözöljük mindaketten

A Nagyságos Asszonynak kezét csókolgatom, feleségem meleg üdvözetét küldi – jó ünnepeket kívánunk

Réti

Szeged 1924 ápr. 18

Autográf, jelzete: PIM V 4140/473/10.
Címzés: *Nagyságos / Dr Füst Milán úrnak / író / Budapest / IX. Angyal utca 29*
Nagy Zoltán cikket: Nem sikerült kideríteni, hogy mire utal Réti. Ő maga nem írt Nagy Zoltánról cikket, ebben az időben másokról sem tudni, s Nagy Zoltán-írás sem jelent meg ekkoriban.

Füst Milán és a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiuma

Füst Milán levelezésének – részleges – feltárása során olyan levelek is előkerültek, amelyek a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiumának néhány tagjával fenntartott kapcsolatát dokumentálják. Ezen levelek azért is figyelemreméltóak, mivel Füst *Naplójában* a Kollégium egyetlen tagjának nevét (még Radnótit sem) említi. (Igaz, a *Naplónak* éppen az 1933 és 1936 közé eső része elveszett.)

A Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiumának tagjai közül Hont Ferencsel került legkorábban – és legtartalmasabb – kapcsolatba Füst. Kettejük levélváltásának első, fennmaradt darabja 1929 szeptemberéből származik, de ismerettségük – a levél tanúsága szerint – korábbi. Személyes találkozásra is sor került már, a Hont házaspár meglátogatta Füstéket. Költő-drámaíró és színész-rendező szükségszerű találkozása ez: Füst Milán drámaírói időszaka a húszas évek elejétől-közepétől kezdődik, s tíz évig tart. Kapcsolatuk mindvégig munkatársi: a majd nyolc évet átfogó levelezésből fennmaradt hat Hont-levél tanúsága szerint a rendező nagy elismeréssel szól Füst műveiről, sokat próbál tenni értük. (Erőfeszítéseiben és azok kudarcában a „Füst Milán-i szituáció” szimptomatikus jegyei sejlenek fel.) Hont leveleinek hangneméből nem következtethetünk kettejük között kialakult barátságra; a két meglehetősen eltérő személyiség csak a közös feladat érdekében szövetkezett. (A Hont-hagyatékából várható a Füst-levelek előkerülése, csakhogy ez egyelőre nem hozzáférhető.)

A Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiumának tagjai közül Hont Buday Györggyel és Radnóti Miklóssal állt közelebbi barátságban. Ezért sem véletlen, hogy a Szegeden keveset tartózkodó Hont helyett a Művészeti Kollégium szervezeti, adminisztrációs és pénzügyeit egyszemélyben felvállaló Buday György viszi tovább *A Színpad* előkészítését, legalábbis Füst őt keresi meg néhány hét múlva levelével. Kettejük levélváltásának hangneme feltűnően eltér Hont lelkesedéstől fűtött leveleitől; Buday rövid, kimért választ ír, s mintha Füst lenne az udvariasabb, barátságosabb. (Ez azért is feltűnő, mivel Füst éppen húsz évvel idősebb a szegedi fiataloknál.) Budaynál érdeklődik Radnóti felől: fel szeretné venni a költővel a kapcsolatot. (Radnóti válaszevelei és naplója dokumentálják kettejük kapcsolatát.)

A Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiumával mint mozgalommal tehát Hont Ferenc közvetítésével találkozott Füst. A Művészeti Kollégium tagjai közül – Radnótin kívül – Gáspár Zoltán, a Kollégium utolsó titkára keltette fel Füst érdeklődését és szimpátiáját. (L.: *Emlékezés Gáspár Zoltánra*; In: *Emlékezések és tanulmányok*, Magvető Kiadó, Budapest 1967. 180-185. l.)

Füst Milán hagyatékában még egy, hajdani szegedi kollégistától származó levél található. Ebben Ortutay Gyula – immár Vallás és Közoktatási Miniszter – mond köszönetet *A szellemek utcája* szíves megküldéséért (PIM V 4140/43.).

Az alábbiakban Füst Milánnak, illetve Hont Ferencnek és Buday Györgynek a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiuma munkásságát érintő leveleit közöljük betűhíven.

LEVELEK

I. Hont Ferenc Füst Milánnak

Szeged 1929 szeptember 11

Deák Ferenc u. 22

Kedves Jó Uram!

Pesti átmeneti tartózkodásaim idejében sokszor és hiábavalón kerestem. Legutóbb most augusztusban. Nagyon sajnáltam, mert személyesen szerettem volna elbeszélni szegedi remeteségem történetét és hosszú hallgatásom okát, amely remélem ezennel bevégeződött. E pillanatban már Pesten kellene lennem, ismét kerestem volna, de sajnos egy súlyos influenza ágynak döntött és így nem hiszem, hogy huszadika előtt sikerülne fölutaznom és egyben Önnél tiszteletemet tennem. Most tehát arra kérem, hogy mentségeimet a hosszú hallgatásért majd csak a személyes találkozáskor tárjam föl és jelenleg áttérjek e levél sürgős és fontos tárgyára.

Nem tudom, értesült-e róla, hogy az új Belvárosi Színházzal megállapodást kötöttem darabok rendezésére. Én természetesen már az első alkalomkor régi és égő ambíciómat a Catullus-t említettem, mint amellyel debütálni szeretnék. Ez Lengyel Menyhért legnagyobb tetszésével találkozott és mint értesülök a bemutató hamarosan valóra válik. Remélem időközben Ön sem vonta meg tőlem bizalmát és még mindig szívesen látja, ha én rendezem – természetesen Önnel szoros együttműködésben – a Catullus-t! Ha igen, úgy nézze el merészségemet és engedje a következőket kérnem:

Lengyelnek jelentené ki, hogy ragaszkodik hozzám, mint rendezőhöz.

Ugyanis a helyzet úgy áll, hogy én nem szeretném, ha más darabot biznának most rám és a Catullus-t mással rendeztetnék. Ne vessen ki, de erre a darabra féltékeny vagyok! Ugy érzem, hogy a Catullus dialógusai, amelyek egy régen keresett új magyar drámai nyelv megszületését jelentik, sajátos és a pesti színpadon megszokott álnaturalista játéktól merőben különböző új színészi stílust követelnek. Aki ezt nem találja el, az megöli a darabot! No már most én évek óta kísérletezem és keresem ezt a stílust és a hozzávaló darabot. Ilyen darab a Catullus, a stílushoz pedig azt hiszem már közeljárom. Legalább erre enged következtetni legutóbbi újszerű rendezéseimmel (Szent Johanna, Pathelin mester) elért sikereim. Különben első emlékezetes találkozásunkkor már kifejtettem, miért nőtt ennyire szívemhez darabja és épen ezért miért ragaszkodom most ennyire hozzá.

A színházzal természetesen szintén érintkezésbe lépek e tárgyra vonatkozóan, de előbb Önt akartam tájékoztatni és megkérni, hogy a tárgyalásokat már előre döntse el érdekemben.

Együttal arra kérem, hogy esetleges sürgős instrukcióit vélem közölni szíveskedjék. Mihelyt Pestre érkezem személyesen részletesen megbeszéljük a továbbiakat.

Hogy vannak máskülönben? Remélem nyugalommal, egészségben! Mi küzdünk, dolgozunk, feleségem is, sokat és keményen... talán ez évben már valami eredményét is látjuk majd.

Nagyságos Asszonynak kézcsoókomat lesz szíves átadni, Önt meleg szeretettel üdvözli régi híve:

Hont Ferenc.

Drágáim!

Rólam talán már meg is feledkeztek, de én azért nem feledtem el azt a kedves estét

amit egyszer, olyan régen maguknál töltöttem. Sokat dolgozom s egyelőre sok-sok üdvözlötet küldök amíg én nem mehetek.

Igaz barátjuk:

Hont Erzsi

Gépirat, autográf utóirattal, jelzete: PIM V 4140/325/1.

Az Express levél címezése: *Nagyságos / Füst Milán urnak / Budapest / I. Budaörsi ut 18 B pavillon*; a boríték hátoldalán: *Hont Ferenc rendező. Szeged. / Deák Ferenc ucca 22. / Telefon: Szeged 11-51*

Pesti átmeneti tartózkodásaim idejében: Hont ebben az időben rendezett Budapesten, Szegeden és más vidéki városokban is. „1927 decemberében tértem haza [Franciaországból] Magyarországra. Első ízben itthon a Révai utcai Új Színházban rendeztem Lenormand Számumát. Azután rendeztem Szegeden a Szent Johannát, [...] rendeztem tragédiát, vígjátékot, operettet Budapesten, Szegeden és szerte az országban.” (Hont Ferenc: *A cselekvés művészete*; Gondolat Kiadó, Budapest 1972. 24–25. l.) Rendezései a fővároshoz, az 1929-30-ban indult színpadmozgalom pedig Szegedhez kötik Hontot. (1936-ban költözik végleg Budapestre.)

Catullus: Füst Milán drámája, melyet 1927-ben fejezett be. (L. *Teljes Napló*; II/244. l.: „IX/21díkén hét évi kínlódás után befejeztem Catullust. Három és fél év, napi tíz óra munka, húszezer oldal kézirat.”) A dráma első megjelenése: *Nyugat*, 1928. 8–11. sz. A Hont-féle előadás – pontosan nem ismeret okokból – nem valósult meg. Pedig kezdetben Füstnek igencsak szívügye a dráma bemutatása; saját költségén még németre is lefordíttatta Horváth Henrikkel, és kiküldi Bécsbe, Berlinbe, de „azt lehet mondani, hogy megbuktam vele.” (*Teljes Napló*; II/249. l.) (Később, Osvát nem maradéktalanul elismerő véleménye után, addig fokozódott benne a drámával szembeni elégedetlensége, hogy végül megtagadta: élete szégyenének nevezte. Naplójába ezt jegyzi: „Tehát: ‚Dániel bíró’, ‚Catullus’, ‚A zongora’, ‚A kapitány felesége’, ezeket nem én írtam.” *Teljes Napló*, II/570. l.) A *Catullus* ősbemutatójára végül Füst halála után, 1968-ban, a Madách Színházban került sor. A rendező Pártos Géza volt.

Lengyel Menyhért (1880–1974): drámaíró, Füst baráti köréhez tartozott. 1929-ben egy rövid ideig (Heltai Jenővel) irányította a Belvárosi Színházat. Lengyel nagy műnck tartotta Füst darabját, mégsem merete másorra tűzni.

Feleségem / Hont Erzsi (1901–1954): opera-, operett- és dalénekesnő.

2. Hont Ferenc Füst Milánnak

1931. I. 6.

Kedves és Igen Tisztelt Uram!

Elnézését kell kérnem a késésért, de ma reggel érkeztünk vissza Szegedről s csak most kaptam meg értesítését. A darabot másolták, ezért nem tudtam hamarabb küldeni.

Remélem, jól vannak!

Boldog új esztendő-t kívánunk mindkettőjüknek és kérjük tartsanak meg bennünket továbbra is jóindulatukban és barátságukban.

Feleségem nevében is meleg üdvözlötet küldök,

hívc:

Hont Ferenc.

Mellékelve: 2 kézirat

Autográf, jelzete: PIM V 4140/325/2.

A darabot másolták: A Catullus-ról lehet szó; Hont és Füst tehát még ekkor sem adták fel a dráma színrevitelét.

3. Hont Ferenc Füst Milánnak

1931. III. 10.

Igen Tisztelt Uram!

Levelezőlapját megkaptam és nyomban válaszolok, félretéve minden elfoglaltságomat, mert meg kell magyaráznom, hogy jelen alkalommal *éppen azért nem mondhatok az Ön verseiből, mert nagy tisztelője vagyok művészetének.* Ugyanis, én a versmondást a lehető legnagyobb lelkiismerettel kezelem, egy-egy versen hónapokig, egy-egy költőn esztendőig dolgozom. Két éve körülbelül nem álltam pódiumon, mert hányatott életem, munkám, gondjaim, más irányú elfoglaltságra kényszerítettek. Pár héttel ezelőtt váratlanul létrejött a közös előadást (egy föllépésem sikere vetette föl a gondolatot, hogy én is szerepeljek ismét, mint interpretátor). Műsorom összeállításánál elsősorban azok a versek jöttek számításba, amelyek esztendőök óta *készen* állnak nálam s amelyeket már egyszer vagy többször elmondottam. Az Ön verseivel régen foglalkozom, régem viaskodom velük. Most újból elővettem őket, mert *természetes, hogy Öntől, akit annyira nagyrabecsülök föltétlen akartam szavalni.* De az idő rövidsége miatt nem készültem el velük. Ne értsen félre, a verseket tudom, el is tudom mondani őket. De nem tartom elég jónak, elég késznek őket, nem hallok még a hangomban abszolút precizitással csengeni az Ön költészetének hangját és elsúlyednék a podiumon, ha hamisan interpretálnám azokat a műveket, melyeket olyan nagyra tartok. Még nem merék kiállani velük. Higyje el, álmatlan éjszakákba és tépelődő, önkínzó nappali órákba került nekem ez a probléma. Nem sajnálom az időt. De így kellett döntenem. Művészi lelkiismeretem, Ön iránt érzett szeretetem és nagyrabecsülésem kényszerített arra, hogy így döntsék. És így műsoromra egyetlen új verset sem vettem föl. (Szerettem volna Illyést is mondani és egy-két új franciát. Nem lehet, nem szabad.)

De az úgy részemről nem záródott le. A közeljövőben egyre több alkalmam nyílik a versmondásra. *Hamarosan több Füst verset interpretálok majd* megfelelő helyen, megfelelő körülmények között és remélem megfelelő módon is. Boldog lennék, ha ezenkívül a *Nyugat* egyik délutánján, esetleg önnel együtt szerepelhetnék és verseit mondhatnám.

Nagyon fáj, hogy rossz perceket okoztam Önnek. Kérem, bocsássa meg. Ha haragszik rám, temesse el haragját. És higgyen nekem. Az Ön művészetének lelkes és meggyőződéses híve, szószólója és hirdetője voltam, vagyok és maradok. Én Önt változatlanul tiszteltem és szerettem.

Hont Ferenc

Nagyon sajnálom, hogy nem jöhetnek az estre. Ha mégis valami közbejönne és itthonmaradnának, jöjjenek el. Két tiszteletjegyet minden eshetőségre nevükön a pénztárnál föntartatok. Feleségem üdvözlétét küldi. Kérem kézcsókom tolmácsolását.

Autográf, jelzete: PIM V 4140/325/3.

létrejött a közös előadást: A színészként indult Hont a későbbiekben is szerepelt előadóművészként. A magyar irodalmat bemutató előadássorozatot szervezett, ahol maga is szavalt.

Hogy itt melyik fellépéséről ír, nem sikerült kideríteni. (L. még: Hont: *Költészet a dobogón*; Budapest 1942.)

4. Hont Ferenc Füst Milánnak

Szentes 934 IX 13

Mélyen tisztelt Uram,

munkaközösségünk – a Szegedi Fiatalok – színháztudományi folyóiratot indít azzal a céllal, hogy a szakszerűség fegyveivel kezdjen harcot az új dráma és az új színpadművészet érvényesüléséért. Az elsők között fordulok Önhöz, mint az új magyar dráma legmértöbb és igazságtalanul, méltatlanul mellőzött képviselőjéhez, azzal a kéréssel, hogy legyen küzdelmünkben segítőtársunk. Folyóiratunk – mint eddigi könyveink kiadása sem – nem üzleti vállalkozás – szegény és becsületes szándéku fiatal művészek és szakemberek közös erőfeszítésének eredménye. Igen nagy megtiszteltetés lenne számunkra, ha már első reprezentatív jelentkezésül tervezett számunkban, Öntől írást közölhetnénk. Nyilatkozatot vagy kisebb tanulmányt az új drámáról esetleg az új színpadról – selon Vous. Egyelőre ezt a nagy szivességet kérjük Öntől és kérem én is külön, annak a szeretetnek és becsülésnek nevében, amelyet évek óta Ön iránt érzek. Minden reményünk megvan arra, hogy rövidesen lapunk anyagilag is megerősödjék és ebben az esetben egy későbbi szám részére szeretnők majd szerezni egy drámájának teljes közlési jogát. Remélem, nem terhelem vele tulságosan, ha arra kérem, amennyiben most megajándékoz bennünket egy számunkra nélkülözhetetlen elméleti írásával, úgy sziveskedjék azt címemre lehetőleg *minél előbb* elküldeni, mert az első számban okvetlenül hozni szeretnők.

Tájékoztatóul közlöm még, hogy első számunk összeállításában különös tekintettel voltam a drámaíró, a dráma, a színpad művészeinek és közönségének szociális körülményeire, társadalmi gyökereire és hatására stb. természetesen a mai viszonyok legélesebb, tehát objektív bírálatával. Amennyiben nagyértékű írásában ezekre is ki óhajtana térni az esztétikai szempontok mellett, igen nagy örömmel vennők.

Nagy szivességet előre is sokszor köszönöm és kérem fogadja megkülönböztetett tiszteletemet és nagybecsülésem kifejezését.

Barátsággal és szeretettel üdvözlö

régi jó híve

Hont Ferenc

Szentes. Színház

Autográf, A *Színpad* fejléces levélpapírján, jelzete: PIM V 4140/325/4.

Folyóiratunk: A francia, német mintára formálódó *A Színpad* 1935 januárjában jelenik meg először. Szerkesztője Hont Ferenc, de valójában a Művészeti Kollégium valamennyi tagja bekapcsolódik a munkákba.

Öntől írást közölhetnénk: Füst azonnal küldi írását *Naplójegyzetek „Henrik király” keletkezéséről* címmel. A gyors reagálásból, s a címből azt vélhetnénk, hogy Füst *Naplójának* egy részletét küldte az akkor éppen Szentesen rendező Hont Ferencnek. A szöveg azonban a *Napló*belinek bővített variánsa, máshol – azóta sem – jelent meg. (Vö.: *A Színpad*; 1935. I. évf. 1-3. sz. 43-45. l. és *Teljes Napló* II/348-349. l.) Meg kell említeni, hogy nem véletlenül küldi Füst éppen a *Henrik király* keletkezés-legendáját. A gyakorta „férfikorom fényessége”-ként emlegett drámát három évvel korábban írta (I. *Teljes Napló*; II/352. l.), és minden erőfeszítése ellenére sem megjelentetni

(első teljes megjelenése: 1941. *Almanach Kiadó*), sem színrevinnie nem sikerült (ősbemutatója csak 1964-ben volt).

szeretnék majd szerezni egy drámájának teljes közlési jogát: Erre nem került sor. A *Színpad* első száma is akkora adóságba sodorta a Művészeti Kollégiumot, hogy a következővel több mint egy évet kellett várniuk.

különös tekintettel voltam a drámaíró, a dráma, a színpad művészeinek és közönségének szociális körülményeire, társadalmi gyökereire és hatására: Hont 1933-tól végzett közönségszociológiai kutatásokat, folyóiratában is hagsúlyozottan szerepelt e téma.

5. Hont Ferenc Füst Milánnak

Szentes 934 IX 21.

Mélyen tisztelt Uram és Barátom,

hálásan köszönöm rendkívül értékes írását, amely céljainknak tökéletes megfelel. Mi folyóiratunkban eleven tudományt óhajtunk művelni, amely nem száraz és gyakran érdektelen számszerű adatokat sorol föl, hanem magát az alakuló, változó és egyben mégis örök művészetet tanulmányozza, hogy kikapogassa titkait, törvényeit és ennek ismeretében irányítóan hathasson rá vissza. S minthogy a színház és a dráma művészete műszerekkel le nem mérhető, csak olyan dokumentumok megvizsgálásával indulhatunk el megismerő utunkra, amelyekben az alkotás titokzatos erőinek áramlását nyomon követhetjük. Ebből a szempontból sem kívánhatunk célunknak megfelelőbbet az Ön remekbifaragott önvalomásánál. Még egyszer nagyon köszönöm és külön, egyénileg is, azt az örömet, amelyet olvasása közben érezhettem.

Kefelevonatot küldetek.

Barátsággal és tisztelettel köszönti

jó híve

Hont Ferenc

Szentes. Színház

Autográf, A *Színpad* fejléces levélpapírján, jelzete: PIM V 4140/325/5.

Kefelevonatot küldetek: Füst híres volt arról, hogy írásait maga korrektúrázta; nem tűrt szövegein semmilyen változtatást.

6. Füst Milán Buday Györgynek

Budapest, 1934., nov. 26.

Igen tisztelt Uram,

nagyon hálás volnék, ha oly szíves volna „Színpad”-jükből néhány példányt juttatni nekem. (Feltéve persze, ha már megjelent.) – Még arra a szívességre is kérem, – legyen oly szíves közölje velem Dr. Radnóti Miklós budapesti címét, – nem vagyok képes itt megszerezni.

Előre köszönöm szívességét!

Tisztelettel üdvözlöm! Igaz híve: Füst Milán.

Autográf, levelezőlap, jelzete: MFM Ir.gyűjt. Buday-hagyaték.

Címzés: *Nagyságos / Buday György Úrnak / Szeged / Zerge-utca 19. – II. em. A Feladó helyén*

Füst névbélyegzőjének lenyomata: *Dr. Füst Milán / Budapest, I., Budaörsi-út 18. III. 23. / Telefon: Aut. 539–24*

A levelezőlapon Buday autográf megjegyzése: *Válasz 1934. 11. 28.*

közölje velem Dr. Radnóti Miklós budapesti címét: Radnótinak ebben az évben (1934) jelent meg *Kaffka Margit művészi fejlődése* című disszertációja. Feltehetően Füst – aki közeli barátságban volt Kaffkával – ez ügyben kereste Radnótit. Füst Milán hagyatékában megtalálható Radnóti válaszlevele (PIM V 4140/464.), amelyből azonban nem derül ki, mit írhatott Füst.

7. Füst Milán Buday Györgynek

Igen tisztelt Uram!

Elfelejtette Radnóti Miklós címét közölni velem. Nagyon lekötelezne, ha egy levelezőlapon közölné.

Magamról: Lírikus, (hosszú sorok, úgynevezett „szabad versek,”) – ebből több kötet, – határozott drámai hajlamok, – művei: „Boldogtalanok”, „Catullus”, „Henrik király”, „A néma barát”, „Máli néni” – s tizenöt egyfelvonásos. – Nem nagy, hanem kis regényeket szeret írni, amilyenek voltak a: „Nevetők”, „Aranytál”, „Advent”, „Szakadék”, „Amine emlékezete”, – kritikai munkássága jókora, vaskos kötetet tenne ki. – De legfőbb nevezetessége naplója, amelynek egy részét itt közöljük. – Gyerekkora óta naplót ír, amelyben mindenről számot adott magának, ami érdekelte, vagyis nincs olyan gondolata, jelentős érzése, amelynek emlékét le ne tette volna naplójában. E napló több vaskos kötetet tesz ki s hír szerint sajtó alá is rendezi.

S ennyi az egész. Ennyi voltam.

Igaz tisztelettel üdvözli híve:

Füst Milán.

Bpest, 1934., dec. 7.

Autográf, jelzete: MFM Ir.gyűjt. Buday-hagyaték

Címzés: *Nagyságos / Buday György / író / művész Úrnak, / Szegeden. / Zerge-u. 19. – II. em. A Feladó helyén a levélíró névbélyegzőjének lenyomata: Dr. Füst Milán / Budapest, I., Budaörsi-út 18. III. 23. / Telefon: Aut. 539–24*

Magamról: A Színpad német nyelvű összefoglalójába kérték Füsttől munkásságának rövid összefoglalását. (L.: *A Színpad*, 1935. 1-3. sz. 112. l.)

sajtó alá is rendezi: Füst itt a *Napló* 1934-ben tervezett (meg nem valósult) kiadására utal.

8. Buday György Füst Milánnak

Igen tisztelt Uram,

egyáltalán nem felejtettem el Radnóti Miklós címét közölni: külön lev. lapon, az ön levelének vétele után azonnal elküldtem volt. Talán elkerülte a figyelmét. Most tehát megismétlem: R. M. Szegeden él, címe *SZEGED, Bölcsészeti Kar*. Egyébként pesti címe: V. Lipót-krt 5. II. – Egyelőre azonban még Szegeden marad.

Egyébként köszönettel megkaptam az életrajzi adatokat. Köszönöm szépen. A Színpad megjelenésekor néhány példányt azonnal küldetek.

Vagyok őszinte tisztelő híve:

Buday György

Szeged, 1934. 12. 8.

Autográf, Buday György fametszetével díszített levelezőlap, jelzete: PIM V 4140/214.
Címzés: *Nagyságos / Dr. Füst Milán / író úrnak / Budapest, I. / I. Budaörsi-út 18. III. 23. A*
Feladó helyén Buday nyomtatott címe: *Buday György / Zerge-u. 19. II., / Szeged.*

9. Füst Milán Buday Györgynek

Igen tisztelt, kedves Uram,
úgy látszik, a szegedi posta megbízhatatlan. Mert én sem azon első lapját, melyen Radnóti címét közölte velem, sem a folyóirat-példányt nem kaptam meg. Nagyon hálás volnék, ha néhány példányt szíves volna küldetni. – És boldog ünnepeket kívánok, hasonlóképpen minden jót!

Kész és igaz híve:

Füst Milán.

Bpest, 1934., dec. 25.

Autográf, levelezőlap, jelzete: MFM Ir.gyűjt. Buday-hagyaték
Címzés: *Nagyságos / Buday György / fametszőművész Úrnak, / Szeged: / Zerge-u. 19.–II. em.*
A Feladó helyén Füst névbélyegzőjének lenyomata: *Dr. Füst Milán / Budapest, I., Budaörsi-út 18. III. 23. / Telefon: Aut. 539–24*

A levelezőlapon Buday autográf megjegyzése: *F 2 pld-t megkapott 1934. 12. 28.*

10. Hont Ferenc Füst Milánnak

Budapest, 1937 április 14

Mélyen tisztelt Uram! Kedves Barátom!

Mellékelten küldöm nb. kéziratának első levonatát. Nagyon kérem, hogy áttekintés után sziveskedjék vagy közvetlenül a nyomdához (Első Kecskeméti Hirlapkiadó és Nyomda rt. Kecskemét) vagy hozzám sürgősen visszajuttatni. Jövő hét elején megjelenik a lap. Még egyszer nagyon köszönöm irántam való szivességét és remélem, hamarosan személyesen is üdvözölhetem.

Felesége önagságának kézcsókját küldi, Önt barátsággal köszönti

régi híve:

Hont Ferenc

II. Kandó Kálmán u. 6.

Cépirat, autográf aláírással, *A Színpad* és a *Független Színpad* közös levélpapírján, jelzete: PIM V 4140/325/6.
kézirata: *A Miért nem járok színházba?* – körkérdésre válaszoltak: Babits Mihály, Benedek Marcell, Füst Milán, Illyés Gyula, József Attila, Németh Andor. A válaszokkal Honték a magyar színházak válságát kívánták dokumentálni, egyben a változásokat sürgetni. (Lásd: *Független Színpad*, 1937. 1–2. sz. 3–4. l.) Füst válasza máig kiadatlan, de a *Színházi levél* című, 1959-es írásában utal rá: „Megírtam már, hogy negyvenöt éve nem járok színházba. De nem minden okát vallottam be.” (*Emlékezések és tanulmányok*; Magvető Kiadó, Budapest, 1967. 496–499. l.)

nyomda: Már *A Színpad* harmadik számától kezdve (1936 tavaszától) a kecskeméti nyomdával dolgoztatnak Honték.

megjelenik a lap: *A Független Színpad* 1937-ben jelent meg először és 1938 végéig összesen nyolc számot ért meg. Megszűnése egybeesik a *Független Színpad* mozgalom és a Művészeti Kollégium feloszlásával.

II. Kandó Kálmán u. 6.: *A Színpad* majd a *Független Színpad* szerkesztőségi és kiadóhivatala is Hont lakásán volt.

The Relationship of Milán Füst with the City of Szeged

Judit Szilágyi

This dissertation, together with the help of letters and other documents, presents the literary relationship that a notable character in 20th century Hungarian literature, Milán Füst (1888–1967), established with the city of Szeged. The first chapter introduces and documents the relationship of Milán Füst with his colleague Ödön Réti (1871–1939), a significant prose-writer who also worked for the same periodical 'Nyugat'. The second chapter introduces and documents the relationship between Milán Füst and the Szeged Youth College of Art. Among other members of this college, Milán Füst had contacts with Ferenc Hont and György Buday; the remaining fragments of their correspondence can be read here. This publication sheds a new light on the relationships of Milán Füst.